BO‘LAJAK XORIJIY TIL O‘QITUVCHILARINING GENDER MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI: ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA TAMOYILLAR

Otaboyeva Gulhayo Ilhomjon qizi
Farg’ona davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya
Mazkur maqolada bo‘lajak xorijiy til o‘qituvchilarining gender madaniyatini rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari, mazmuni, tarkibiy komponentlari hamda metodik yondashuvlari tahlil qilingan. Shuningdek, xorijiy til ta’limi jarayonida gender yondashuvni integratsiyalash, interaktiv metodlardan foydalanish va talabalarning gender kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari bo‘lajak o‘qituvchilarda gender tengligi, tolerantlik, madaniyatlararo muloqot va kasbiy refleksiya ko‘nikmalarini shakllantirish muhimligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: *gender madaniyati, xorijiy til ta’limi, bo‘lajak o‘qituvchi, gender kompetentligi, kommunikativ yondashuv, interaktiv metodlar, madaniyatlararo kompetensiya.*

KIRISH

Globallashuv sharoitida ta’lim tizimining modernizatsiyasi o‘qituvchilardan nafaqat yuqori kasbiy bilim va ko‘nikmalarni, balki gender tengligi tamoyillariga asoslangan pedagogik faoliyatni ham talab etmoqda. Xususan, bo‘lajak xorijiy til o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida gender madaniyatini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Chunki xorijiy til ta’limi turli madaniyatlar, qadriyatlar va ijtimoiy munosabatlarni o‘rganish bilan chambarchas bog‘liq. Gender madaniyati shaxsning gender tengligi tamoyillarini anglash, ularga hurmat bilan munosabatda bo‘lish, kasbiy faoliyatda gender stereotiplaridan xoli yondashuvni qo‘llash va inklyuziv ta’lim muhitini yaratish qobiliyatini ifodalaydi.

So‘nggi yillarda jamiyatda erkaklar va ayollar uchun teng huquq hamda imkoniyatlarni yaratish, ya’ni gender tengligini ta’minlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Gender madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish esa shunchaki huquqiy normalarni belgilash emas, balki insonlar ongida tenglik, o‘zaro hurmat va ijtimoiy adolat qadriyatlarini singdirishni talab qiladigan murakkab pedagogik va ijtimoiy jarayondir.

Gender madaniyati o‘zi nima? Gender madaniyati — bu shaxsning jamiyatdagi ijtimoiy jinslar (erkak va ayol) o‘rtasidagi munosabatlarga oid tasavvurlari, qadriyatlari, stereotiplardan xoli fikrlashi va xulq-atvor me’yorlari yig‘indisidir. Uni rivojlantirish metodikasi quyidagi asosiy maqsadlarga qaratilgan:Eski va zararli gender stereotiplarini (masalan, "bu ayollar ishi", "bu erkaklar ishi" kabi cheklovlarni) yo‘qotish. Oilada va ish joyida o‘zaro hurmat hamda mas’uliyatni teng taqsimlash o‘nikmasini shakllantirish. Xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini va yetakchilik (liderlik) qobiliyatlarini oshirish. Gender masalalarini o‘rganishda xorijiy olimlardan Joan Wallach Scott, Raewyn Connell, Judith Butler kabi olimlarning ilmiy ishlari muhim ahamiyat kasb etadi. Ular genderni ijtimoiy-

madaniy konstruksiya sifatida talqin etib, ta’lim jarayonida gender yondashuvning ahamiyatini asoslab bergan. Mahalliy olimlar tomonidan ham gender tengligi, ta’limda gender yondashuv va pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish masalalari keng tadqiq etilmoqda. Tadqiqot metodologiyasi; Tadqiqotda tizimli, kompetensiyaviy, shaxsga yo‘naltirilgan, kommunikativ va aksiologik yondashuvlardan foydalanildi. Shuningdek, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, kuzatish, so‘rovnoma, suhbat va pedagogik tajriba-sinov metodlari qo‘llanildi. Bo‘lajak xorijiy til o‘qituvchilarining gender madaniyatini rivojlantirish metodikasi quyidagi tamoyillarga asoslanadi: -gender tengligi; -madaniyatlararo muloqot; -nklyuzivlik; -tolerantlik; -refleksivlik; -kasbiy yo‘naltirilganlik. Bo‘lajak xorijiy til o‘qituvchilarining gender madaniyati quyidagi komponentlardan tashkil topadi: 1. Kognitiv-intellektual komponentz Talabalarning gender nazariyalari, gender tengligi tamoyillari, xalqaro va milliy me’yoriy-huquqiy hujjatlar haqidagi bilimlarini o‘z ichiga oladi. 2. Madaniy-aksiologik component Gender tengligi, inson huquqlari, hurmat, bag‘rikenglik va ijtimoiy adolat kabi qadriyatlarni anglash hamda qabul qilishni nazarda tutadi. 3. Faoliyatli-operatsion component Genderga sezgir pedagogik texnologiyalarni qo‘llash, dars materiallarini tanlash va ta’lim jarayonida stereotiplardan xoli muloqotni tashkil etish ko‘nikmalarini qamrab oladi. 4. Refleksiv-baholash component.Talabalarning o‘z pedagogik faoliyatini tahlil qilish, gender stereotiplarini aniqlash va ularni bartaraf etish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Gender madaniyatini rivojlantirish metodikasi quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi: Diagnostik bosqich – talabalarning gender bilimlari, qadriyatlari va munosabatlarini aniqlash. Motivatsion bosqich – gender madaniyatining kasbiy ahamiyatini anglashga yo‘naltirish. Amaliy-faoliyat bosqichi – interaktiv metodlar, treninglar, debatlar, keys-stadilar va loyiha ishlari orqali gender kompetentligini rivojlantirish.Refleksiv-baholash bosqichi – o‘z-o‘zini baholash, portfoliolar va refleksiv topshiriqlar yordamida natijalarni tahlil qilish.

Xorijiy til darslarida quyidagi metodlardan foydalanish tavsiya etiladi: rol o‘yinlari;debat va munozaralar;“Case study” usuli;muammoli vaziyatlarni tahlil qilish;loyiha metodi;refleksiv esse yozish;autentik matnlar va media resurslar bilan ishlash.Mazkur metodlar talabalarning kommunikativ kompetensiyasi bilan bir qatorda gender sezgirligi va madaniyatlararo kompetensiyasini ham rivojlantiradi.

XULOSA

Bo‘lajak xorijiy til o‘qituvchilarining gender madaniyatini rivojlantirish zamonaviy pedagogik ta’limning ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Gender madaniyatini shakllantirishga qaratilgan metodik tizimning samaradorligi kompetensiyaviy, kommunikativ va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlarning integratsiyasiga bog‘liq.Xorijiy til ta’limi jarayoniga gender yondashuvni izchil joriy etish bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini oshirish, inklyuziv ta’lim muhitini yaratish va gender tengligi tamoyillarini amaliyotga tatbiq etishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.Scott, J. W. Gender and the Politics of History. New York: Columbia University Press, 1988.

2.Butler, J. Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity. New York: Routledge, 1990.

3.Connell, R. Gender: In World Perspective. Cambridge: Polity Press, 2009.

4.O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020. 5.O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2019. 6.BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari. 5-maqsad: Gender tengligini ta’minlash.

7.Zamonaviy pedagogika va lingvodidaktika bo‘yicha ilmiy manbalar.